

ma evolucionističkom konceptu biti dokaz ovapnjenja čitaoca: pa ipak, teško će biti prihvatiti pohvalu znanstvene fantastike a pokudu slike, koja se također zasniva upravo na principu izmišljanja i tvorbe novih likova, prizora, svjetova. Svršilo bi se na tome da je riječ o privilegiju medija, to jest riječi.

Riječi, riječi, riječi. Da prekine-mo ovaj intimni dijalog, kazat ćemo kako Košćevićeva knjiga, iskreno se boreći za novo, obnavlja u svome središtu vrlo stara pitanja: što je umjetnost; kakvi su odnosi estetike i etike; kakav je smisao akcije; kako da se živi mimo proizvodnih imperativa civilizacije; kako da se izmijeni svijet, ako je o tome riječ. Izričući stare muke non-šalantnim govorom Košćević sudjeluje u onome velikom poslu kojemu nitko ne može izbjeći, u prevodilaštvu u kojemu se na-prosto stoljeća međusobno pre-vode.

Na kraju, kažimo da je knjiga veoma lijepa. Mihajlo Arsovski zadao je ovoj maloj ediciji jedan od svojih najboljih oblika. Ona nasljeđuje biblioteku »Raz-log« svojom uravnoteženom i čitkom jednostavnošću. Korice i stranice svakako pomažu onome što se na njima nalazi.

žarko domljan

**arhitekt
ehrllich**

ivan
ružić

Slavnu i sjajnu frazu da našu graditeljsku baštinu treba saču-vati vidimo i čitamo u svim ma-sovnim medijima, ali se ona sla-bo osjeća u svakodnevnoj prak-si.

Ponavljamo je i u povodu dok-torske disertacije Žarka Domlja-na, koju nam je prezentiralo Društvo povjesničara umjetnosti kao svoju XXVI knjigu, jer mo-žemo sačuvati samo one vrijed-nosti koje su na primjeren na-čin interpretirane i privedene društvenoj svijesti što odlučuje o tome kako, kada i što čuvati od naše kulturne baštine. Naime, to izdanje želi upozoriti na je-dan opus koji je bitno obogatio sliku novijeg Zagreba, te samim time potaknuti nas i našu širu javnost da ga zaštitimo od even-tualnih barbarskih poteza kakvi su dosad često zadirali u urbanu cjelinu našega grada, degradira-jući ga kao sredinu dostojnu živ-ljenja.

Naši sadašnji i budući »neima-ri« trebalo bi da pročitaju i shva-te što je Ehrlich htio i učinio »stvarajući« lice grada, kao i prije njega Bollé, Kovačić i dru-gi...

Davne 1952. Andrija Mohorovičić je počeo »donkihotsku« borbu na papiru, prvi put poslije rata. Njegova studija u Radu JAZU 287 inicirala je u poslijeratnom razdoblju shvaćanje kako svako kulturno razdoblje nakon »til-triranja« ostavlja budućim po-koljenjima neke duhovne, u na-šem slučaju prostorne i vizuelne kvalitete koje se ne smiju brisa-ti ili uništiti. To upozorenje nije dugo bilo shvaćeno, a neke ma-nifestacije toga duhovnog »bar-barstva« još su i sad ovdje (sje-timo se »kocke« sa šifrom če-lik-staklo-beton, koja je nagrdi-la Trg maršala Tita i uništila skladnu urbanističku cjelinu ko-ju je formirao još Hermann Bol-lé).

Borba protiv degradacije stva-ralačke arhitekture istodobno je i borba protiv osiromašivanja nasljeđa i otuđenja od stvarnos-ti, a za spas vrijednosti čovjeka i sredine u kojoj on živi.

U dugom nizu »poslanica« našoj društvenoj i kulturnoj javnosti Domljanova se knjiga pojavila kao zasad posljednja karika u lancu koji je inicirao Szabo, a nastavili Mohorovičić i autori knjiga o Felbingeru, Jambriša-ku, Hönisbergu, Waidmannu, braći Grahor i Deutschu.

Nezahvalna sredina malo mari za ono što su drugi prije nas učinili, i malo se tko ikada zapi-tao o značenju i vrijednosti on-ga koji je oblikovao Strossmayer-ovo i Vrazovo šetalište, Miha-novićevu 20, Medulićevu 2 (ka-vana Medulić), završio Burzu, stvorio arhitektonski akcent na križanju Draškovićeve i Vlaške ulice Slavenskom hipotekarnom bankom i ostavio urbanu kom-poziciju Ulice Račkoga sa zgra-dama, sagradio tzv. Vatikan, Ga-jevu 2... Njegovo je ime nepo-znato javnosti, a njegovo djelo slabo je poznato i stručnjacima jer Hugo Ehrlich, o kojemu je riječ, nije bio umjetnik kova jednog Viktora Kovačića i o nje-

mu se malokad i sasvim nepotpuno pisalo. Zna se uglavnom da je bio »eklektik«, običan majstor koji je učio od Adolfa Losa i završio tamo neku vilu Karma koju je učitelj započeo...

Ali njegovo je majstorstvo bilo one vrste kakvo su imale srednjovjekovne graditeljske radionice (Bauhütte) koje su stvorile katedrale. Naime, zagrebačko »lice« između dva rata velikim je dijelom upravo djelo Huga Ehrlicha, koji je gradu i sebi podigao spomenik kakav je nekad bila katedrala u srcu grada, jer mu je dao lice i izgled, odnosno samosvijest.

Monografiju o ovom graditelju, s iscrpnom kataloškom dokumentacijom, Žarko Domljan je napisao kao niz »konzervatorskih« studija o njegovim radovima poredanima kronološkim redom. Sintezu čovjeka i stila dobivamo u zaključku knjige, gdje na str. 225 stoji: »Sagledan u cjelini, Ehrlichov stvaralački put pokazuje se kontroverzan i krivudav kao i vrijeme u kojem je živio i stvarao. U toku svoje tridesetogodišnje projektantske prakse on je mnogo toga dodirnuo i iskušao i mnogo toga za sobom ostavio, prihvaćajući u kriznim trenucima uvijek ono što je bilo novo i smiono, što je bilo okrenuto budućnosti.« ...

Žarko Domljan dijeli djelatnost Huga Ehrlicha na faze, ne možemo ih sve nazvati razvojnim. To su vremenske i teritorijalne faze, s dvojnšću njegova stvaranja, to jest s problemskim i »pekunijarnim« aspektima (u stilsku analizu posljednjih Žarko Domljan se ne upušta). Pisac nam daje do znanja činjenice držeći se u komentaru strogog smisla naslova, on nam prikazuje djelatnost »arhitekta Ehrlicha«, a samo naznačuje njegove stilске ideje i determinante.

Ehrlich je određen u svom djelovanju već i samim porijeklom,

tradicijom »obiteljskog okvira« koji nam daje autor na bazi dokumenata i sjećanja suvremenika.

U studiji su predstavljene sve faze Ehrlichova graditeljstva, izvedeni i neizvedeni projekti (kod kojih se naročito razabiru Ehrlichove stvaralačke ideje). Pomoću njih spoznajemo da je najvrednija faza Ehrlichova rada ona u kojoj je surađivao, odnosno nastavio rad Viktora Kovačića. Projekti toga razdoblja odlikuju se tendencijom prevladavanja historicizma i povezivanjem s estetskom tradicijom u novim oblicima, što je latentno bilo sadržano u cijelom njegovu opusu.

marija planić lončarić

**planirana
izgradnja
na području
dubrovačke
republike**

tonko
maroević

Za svoga mnogostoljetnog trajanja Dubrovačka se Republika odlikovala iznimnom sustavnošću društvenog uređenja i posebnom promišljenošću prostorne organizacije. U zapisnicima vijeća i u ugovorima državne kancelarije sačuvana je dragocjena dokumentacija o upornoj brizi vlasti, odnosno vlastele, da osigura miran život na čitavom teritoriju te da omogući razvoj i napredak samoga Grada, obližnjih mjesta i pripadnih otoka i poluotoka. Ali još su nam dragocjenija svjedočanstva u prostoru, izravni tragovi drevnih zamisli i ostvarenja, emanacije poduzetnog i konstruktivnog duha starih Dubrovčana i znakovi života koji je protekao, ostavivši zidove i ljuštore gdje i danas rado boravimo i prema kojima odmjeravamo svoje postojanje.

Najrječitija nam je, dakle, građevna baština u kojoj opet naročito mjesto zauzimaju zgrade i objekti podizani u vrijeme velike ekspanzije Dubrovnika prema zaleđu i okolnim krajevima. Na početku četrnaestog stoljeća Republika zaposjeda poluotok Pelješac, potkraj istog stoljeća